

Matej Torkar,
univ. dipl.
psih.,
specialist
zakonske in
družinske
terapije

UČNI IZZIVI STARŠEVSTVA

Ujemanje v zakonu in odločanje za starševstvo

POVZETEK

Avtor predstavi raziskavo, ki jo je opravil v skupini za usposabljanje za starševstvo »Najina pot«. Avtorja je zanimalo, ali obstaja povezava med kvaliteto zakona in odločanjem za starševstvo ter kako se ujemanje v zakonu spreminja s prihodom novih otrok. Na podlagi dobljenih rezultatov sklepa, da v omenjeni skupini parov obstaja ta povezava, vendar je z večanjem števila otrok vedno šibkejša. Avtor razlaga, da obstajajo razlike med pari, ki uspejo integrirati starševstvo v svoji partnerski odnos in jih prihod otroka posebej ne ogrozi, ter drugimi, ki ta izziv težje sprejmejo, saj v temelju zamaje njihov partnerski odnos.

Ključne besede: *ujemanje v zakonu, zadovoljstvo v zakonu, starševstvo, partnerstvo, otroci*

V raziskavi sem skušal ugotoviti, ali obstaja povezava med kvaliteto zakonskega odnosa in številom otrok (odločanjem za starševstvo) v skupinah »Najina pot«. Ali se pari, ki ocenjujejo svoj zakon kot kvalitetnejši, odločajo za večje število otrok? Zanimalo me je tudi, kako se spreminja zadovoljstvo v zakonu z večjim številom otrok.

METODOLOŠKI PRISTOP

Udeleženci

V raziskavi je bilo udeleženih 17 poročenih parov zakonskih skupin »Najina pot«, skupaj 34 udeležencev. Pari so imeli od nič do štiri otroke po naslednjem razporedu:

Brez otrok	1 par
Enega otroka	3 pari
Dva otroka	7 parov
Tri otroke	3 pari
Štiri otroke	3 pari

Vprašalnik

Za namen raziskave je bil uporabljen vprašalnik Dyadic Adjustment Scale (Spanier G. B., 1976), ki je namenjen ocenjevanju kakovosti zakonskega odnosa in podobnih diadnih odnosov (prav tam). Kot pove že sam naslov, gre za ugotavljanje medsebojne prilagoditve. Vprašalnik je sestavljen iz štirih empirično potrjenih podpodročij:

- diadično zadovoljstvo,
- diadični konsenz,
- diadična kohezija in
- izražanje čustev.

DAS se osredotoča na merjenje v določeni točki na kontinuumu medsebojnega ujemanja. Po navedbah avtorjev je omenjeni vprašalnik primeren tako za samoizpolnjevanje kot tudi za intervjuje. Lestvica omogoča tudi uporabo po posameznih podpodročjih, pri čemer po navedbah avtorjev ne izgubljammo na

zanesljivosti. Lestvica ima teoretičen razpon od 0 do 150 točk. V raziskavi je bila uporabljena v slovenščino prevedena verzija lestvice DAS. Poleg lestvice DAS so bila dodana še vprašanja o spolu, starosti, zakonskem statusu, času skupne hoje, času v zakonu, številu otrok, lestvica zadovoljstva v posameznih obdobjih (glej prilogo) ter vprašanje odprtega tipa o najpozitivnejšem obdobju v zakonu ter o najtežjem obdobju v zakonu.

Postopek

Vprašalnik je bil poslan na naslove 40 parov zakonskih skupin »Najina pot«. Vrnjenih je bilo 34 izpolnjenih vprašalnikov (17 parov).

USPOŠABLJANJE ZA STARŠEVSTVO V SKUPINAH »NAJINA POT«

Program skupin »Najina pot« je namenjen zakoncem, ki želijo bogatiti in utrjevati svoj zakon. Pari so v času pred vključitvijo opravi tudi enoleten program šole za zakon, kjer so se usposabljali v izkustveni skupini, namenjeni pripravi na izzive partnerstva in starševstva. Delo v skupinah »Najina pot« temelji na pogovorih, ki jih imajo pari na naslednjih področjih: najini začetki, odnos do staršev sorodnikov, odnos moški-ženska, odnos mož-žena, jaz-ti, osebna rast, reševanje nesporazumov, najin zakon in družina, prosti čas, najin vsakdan, veselje, pristrčnost, sproščenost, svet okoli naju, pogovor sporazumevanje, ljubezensko-spolno življenje, pričakovanja, minevanje mesecev, let, vzgoja otrok, duhovna rast.

ODLOČITEV ZA STARŠEVSTVO

Mati tudi v današnji družbi ostaja primarni skrbnik in vzgojitelj otroka.

V nadaljevanju bomo najprej pregledali nekaj povzetkov novejših dognanj o doživljanju materinstva in očetovstva. Stern (1998) je po-

V moderni družbi se korenito spreminja vloga očeta, saj se od njega danes pogosto že pričakuje, da bo s svojo ženo delil nego in skrb za otroka. K temu so pripomoglo trije glavni trendi sodobnega življenja: 1) ekonomska realnost zahteva, da sta oba starša polno zaposlena; 2) ideologija enakopravnosti, ki jo je spodbudilo feministično gibanje; 3) oslabiljena vloga razširjene družine in tako oče vstopa v vloge, ki so jih nekdanj lahko zapolnili stari starši, tete, strici (Stern, 1998).

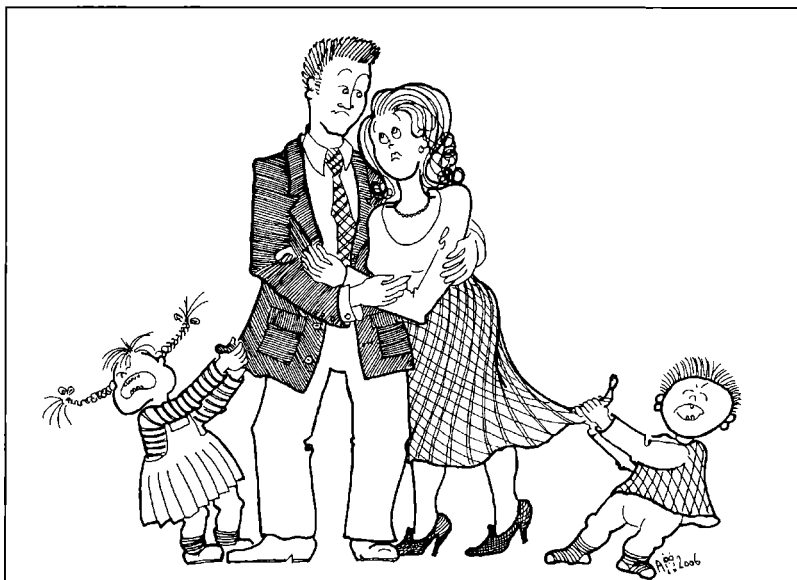
drobneje razdelal psihološko rojstvo matere in s tem ubesediti doživljanja žene, ko postaja mati. Prav ta doživljanja so ključnega pomena pri razumevanju žene v tem obdobju njene življenja. Mati in oče sta sama vsak v svojem iskanju materinstva oz. očetovstva, saj kot navaja Erzarjeva »starševstvo zahteva od očeta in matere, da vsak posebej v sebi odkrijeta potencial za starševstvo« (Erzar, 2003). Nič ju ne bo moglo prepričati, da sta dobra in kompetentna starša, če ne bosta dala tega priznanja sebi in drug drugemu. Vsak sam, pa vendar skupaj. Obdobje, ki sledi rojstvu otroka, je zelo pomembno. Način, kako se moški vključi kot oče svojemu otroku in kot mož svoji ženi, je vzporeden s tem, kako

bo njegova žena videla njega kot moža in kot partnerja v prihodnjih letih (Stern, 1998). Tobinova (1998) je podrobneje razdelala dileme, ki jih imajo žene, ko se prvič odločajo za materinstvo: vprašanja ženskosti in materinstva, strah pred spremembo in izgubo kontrole svojega telesa, strah pred izgubo partnerskega odnosa, pred odvisnostjo.

V sebi je treba odkriti potencial za starševstvo.

MATERINSTVO

Winnicott govori o 'dovolj dobri materi', o materi, ki je v stiku s svojimi čutenji in se popolnoma preda otroku v prvih mesecih njegovega življenja, nato pa razume in sprejme otrokovo naraščajočo potrebo po samostojnosti in svobodi, tako da se lahko otrok postop-



ma sooča z lastno odvisnostjo od okolja in v sebi razvije subjektivnost in stik z realnostjo (Winnicott, 1987). Tobinova na podlagi svojih terapevtskih izkušenj in srečevanj z ženami (1998) ugotavlja, da danes ni več neobičajno, da mati vzdihuje po prostem času, večji

samostojnosti, po obdobju, ko še ni bila mati, polna občutij ujetosti, jeze do malega odvisnega bitja, skratka, izraža nezadovoljstvo v svoji materinski vlogi. Ta občutja so polna nostalgije po starem 'jaz' in polna krivde. Če želi zaživeti

kot mati, mora žena reorganizirati svoje življenje, ponotranjiti zunanje spremembe. Stern (1998) govori o psihološkem rojstvu matere, ki se ne poraja v določenem dramatičnem trenutku, npr. ob rojstvu, prvem joku, prvem pogledu ali prvem dotiku matere, ampak se razvija postopno v mesecih po rojstvu otroka. S pričetkom materinstva mora mati preveriti

skrite koticke svoje osebnosti – pogledati načine, kako tvori odnos in se vprašati, kakšne vrste osebnost je. Način ravnanja z otrokom (npr. igra z otrokom pri starosti pol leta) neposredno odraža, koliko veselja in sproščenosti ter koliko umirjenosti pričakuje in dopusti, ko je z drugo osebo. Lahko se pojavi veliko stvari, o katerih se mora, sedaj ko je mati, vprašati, jih še enkrat premisliti ali celo spremeniti. Stern govori o globoki, osebni preobrazbi mlade matere, ki spremeni njeno občutenje sebe.

»Ko mati dobi otroka, to na najbolj presenetljiv način vpliva na vse odnose, ki jih vzpostavlja, in spremeni njeno vlogo v zgodovini družine. Mati spremeni svoje preference in svojo lestvico vrednot (Stern, 1998, str. 5).«

Tranzicija ženske v mater vključuje spremembe: iz biti hčerka v biti mama, postati del večje skupnosti mater, videti svojega moža kot očeta, oblikovati trikotnik mati-oče-otrok in tankočutneje zaznavati gibanje, glasove,

Občutek ujetosti, nemoči, jeze ... so sestavni del »odraščajoče« matere.

vonjave. Temu se pridruži še tehtanje med družino in kariero ter spremenjena vloga v izvorni družini (Stern, prav tam).

V prvem letu otrokovega življenja vsaka mati tehta, koliko odnosa s svojo materjo želi ponoviti ali zavreči v odnosu do svojega otroka. Bolj ko mlada mati razume odnos s svojo materjo in ga izrazi, manj je verjetno, da bo ta odnos samodejno ponovila s svojim otrokom. Ni toliko pomembno, da spremeni svoj odnos z materjo, pomembneje je, da ga razume na drug način. Mati, ki lahko rekonstruira zgodbo odnosa s svojo materjo z odprtostjo in z distance, se lahko v precejšnji meri osvobodi spon preteklosti (Stern, 1998; Tobin, 1998). Mati želi najti svojo pot v materinstvo. Pri tem je zelo negotova, zato (zavedno ali nezavedno) išče psihološko podporo za svoje materinstvo; srečuje se z drugimi materami in jih opazuje, kako ravnajo. Prvo leto po rojstvu otroka je bolj vključena (zavedno ali nezavedno) v odnos s svojo materjo in z drugimi ženami, ki imajo izkušnjo materinstva, manj pa z možem. Mati, ki si zgradi t. i. podporo mrežo z drugimi materami, je veliko samozavestnejša v svojem materinstvu. Tudi če mož nudi zadovoljivo čustveno podporo, on ne more nuditi prave potrditve v njenem materinstvu, ker nima izkušnje primarnega skrbnika (Stern, 1998). Ni pa raziskav, ki bi govorile, kako se mož ob tem počuti. Žena mora vzpostaviti novo ravnotežje v odnosu do moža, ki je bilo z otrokovim rojstvom in obdobjem materine preokupacije porušeno. Mlada mati mora najti načine, kako bo prilagodila, asimilirala svojo materinsko identiteto v svoj zakon.

OČETOVSTVO

Vloga očeta se je v zadnjih desetletjih precej spremenila. Predvsem razvoj družbe in zaposlitev mater je v času po drugi svetovni vojni pripeljal do tega, da so se ženske v vse večjem številu zaposlovale in očetje niso bili

Tudi nekatere novejšje raziskave (Salmela-Aro, Nurmi, Saisto in Halmesmäki, 2000) potrjujejo dejstvo, da je za očete pri rojstvu (in odločitvi za) otroka še vedno v ospredju predvsem usmerjenost v instrumentalne cilje (ekonomski cilji in cilji, usmerjeni v dosežke), manj pa v cilje, usmerjene na področje vzgoje. Kljub vsemu pa je aktivna udeležba moških pri pripravi in vzgoji otroka pozitivno vplivala ne samo na moške same, ampak tudi na odnose med partnerjema (prav tam). Tudi novejšje, v Sloveniji opravljene raziskave kažejo na spremembo v ravnanju moških. Tisti, ki se odločajo za očetovski dopust po rojstvu otroka, se zanj odločajo zaradi lastnega emocionalnega osebnostnega razvoja in ne toliko zaradi enakopravnosti ali drugih motivov (Ule, 2003).

več edini, ki so ekonomsko skrbeli za družino (Ule, 2003). Tako so lahko več časa namenili svojim otrokom in postali aktivnejši očetje (Morman in Floyd, 2002). Tudi nekatere raziskave kažejo, da so očetje, ki so bili dejavnejši pri vzgoji svojih sinov, pomagali tem pri razvoju v odraslost. Ti sinovi so bili manj agresivni, manj tekmovalni in bolj čustveno izrazni ter empatični (Brody, 1996). Za očete je prevzemanje vloge starša, še posebej v odnosu z otroki istega spola, še težje, saj so pod vplivom tradicije, ki moškim odreka pravico do močnega izražanja čustev. Pomanjkanje čustvenih vezi med očeti in sinovi naj bi bilo predvsem zaradi zahtev spolne vloge, ki omejuje emocionalnost med moškimi (Morman in Floyd, 2002).

Moški je ob nosečnosti in rojstvu otroka pod vplivom dveh kontradiktornih teženj. Na eni strani ga vleče v to, da bi se identificiral z žensko in postal aktiven kot oče, na drugi strani pa ravno zaradi svoje odrinjenosti (drugčnosti) išče izhode drugje, v zagotavljanju ekonomskih pogojev idr. Za mamo je namreč samoumevno, da se posveča otroku, ker ga je devet mesecev nosila pod srcem in je tudi odvisen od nje (dojenje), oče pa mora znotraj tega najti svoje mesto, ki pa bo povsem njegovo in ne bo nadomeščalo mame (Kompan-Erzar, 2003).

Stern (1998) pravi, da ob tem, ko se v materi oblikuje nova identiteta, tudi oče konstruira svojo 'očetovsko identiteto', vendar ta ni veliko raziskana. Govori o tradicionalnem očetu (ki pretežno skrbi za otroka prepušča materi, sam skrbi za fizično varnost družine, obrne se v zunanji svet, kjer je bolj gotov) in o enakopravnem očetu (ki se enakopravno vključi v skrbi za otroka).

Tradicionalni oče opazuje preobrazbo svoje žene v mater z mešanimi občutki: občutki zmede, ljubosumja, zanimanja in z občutkom nepotrebosti, ker lahko le opazuje odnos mati-otrok (Stern, 1998). Ker je manj vključen v vsakdanjo skrbi za otroka in se ima le za

Kje lahko možje iščejo vzor za enakopravnega očeta?

pomožnega skrbnika otroka, se njegova preobrazba iz biti sin v biti oče lahko v polnosti zgodi šele pri otrokovi starosti dveh let in več. Takrat nastopi ne toliko kot skrbnik svojemu otroku, ampak bolj kot učitelj in oseba, ki poskrbi za sprostitev in smeh. Možje, ki so intelektualno dojeli spremembo v starševski vlogi, svoji ženi dajejo psihološko podporo s tem, da ji kažejo svojo ljubezen in zanimanje. Ne vključujejo pa se v obliki spodbujanja, vrednotenja in svetovanja na temo starševstvo.

Enakopravni oče ve, kaj pomeni biti dejansko vključen v skrbi za otroka, kar ga naredi za boljšega očeta, kot bi sicer bil. Enakopravnega očeta ni lahko definirati, saj se socialno okolje tako hitro spreminja, da ne moremo govoriti o tipičnem enakopravnem očetu. Gotovo pa je, da tudi očetje, ki se enakopravneje vključijo v skrbi za otroka, ne morejo zadovoljiti vseh potreb in pričakovanj svojih žena, običajno nimajo vzora za to vlogo v svojem očetu in so zato v svoji vlogi precej negotovi in ranljivi.

STARŠEVSTVO

Starševstvo in pozitivne izkušnje z njim niso odvisne samo od individualnih zmogljivosti

posameznikov, ki se za starševstvo odločata, ampak tudi od kombinacije ostalih dejavnikov, med katerimi je med najpomembnejšimi prav socialno okolje, iz katerega izhajata starša. V tem okolju pa je prav najpomembnejše partnerstvo med staršema (Clulow, 1991). Raziskave ugotavljajo tudi pozitivno zvezo med kvaliteto zakonskega odnosa in varno navezanostjo med staršema in njunimi pozitivni nagnjenji do starševstva (Goldberg & Easterbrooks, 1984; po Clulow, 1991). Prav stiska, ki jo prinese novorojeni otrok, je tista, ki vzpodbudi starša, da v sebi najdeta potencial za prevzem te vloge (Gostečnik, 1999; Kompan-Erzar, 2003).

Ugotavljajo tudi, da dinamika zakonskega odnosa vpliva na nekatere vidike zgodnjega starševstva, čeprav je potrebno upoštevati metodološke omejitve pri merjenju kvalitete zakona in starševstva. Seveda pa se lahko ta pozitivna zveza med zakonskim odnosom in starševsko vlogo spremeni s staranjem otrok ali s prihodom novih (Goldberg in Easterbrooks, 1984). Zato je zelo težko sklepati na to, kaj pomeni odločitev za otroka in kaj otrok prinese v zakon ter družino. Prihod otroka v družino lahko pomeni nekaj težko pričakovane in je to za oba starša vesel dogodek, ki ju še bolj poveže tudi v njunem zakonskem odnosu. Lahko pa seveda v izjemnih primerih otrok pomeni vsiljivca, ki preprečuje novima staršema, da bi še naprej uživala v kvalitetnem odnosu.

Po raziskavah je poleg obdobja adolescence prav obdobje rojevanja in vzgoje malih otrok ključno v odnosu med partnerjema. Otroci so tisti, ki testirajo starša, ali sta sposobna prilagoditve na spremembo, ki jo vnesejo s svojim prihodom.

Njuna naloga pa je, da naslovita ta medosebna čutenja in konflikte, povezane z ločevanjem in približevanjem, avtonomijo in kontrolo. Tako kvaliteta odnosa med zakoncema pomembno vpliva na zmogljivost posameznika, da bo funkcionalen tudi kot starš (Clulow, 1991).

Otrok z vsemi zahtevami, ki jih prinaša, s popolno nemočjo in odvisnostjo od drugih predstavlja resen izziv za partnerja, ki morata sedaj svoj čas in skupni čas razdeliti še na nekoga. Clulow (1991) pravi, da se lahko zadovoljstvo v zakonu precej zmanjša, saj se del prostora tega zakona preoblikuje v prostor starševstva. Prav prehod v starševstvo je svojevrsten preizkus za par, do koder so njune meje bližine in distance, zlivanja in diferenciranja. Pomembna je torej njuna fleksibilnost v odnosu: ali ju vsaka sprememba vrže ob tla in se še dolgo nista sposobna pobrati ali pa sta pripravljena na spremembe. Tu se potem ustvari nov prostor za otroka.

Podobno ugotavljajo tudi drugi avtorji (Crosnan, 1996), ko pravijo, da se kvaliteta odnosa med partnerjema zmanjša v primerjavi s partnerji, ki so brez otrok. Seveda se z rojstvom otroka in prevzemanjem vloge starša zakonska vloga ne konča. Postavljena je pred nove izzive, saj se mora preoblikovati in najti prostor za novo bitje, hkrati pa ohraniti lastno identiteto (McGoldrick, 1995). In tukaj gre najbrž iskati tisti preostanek energije, ki se prelije iz zakonskega odnosa, vendar se ne izgubi.

Zanimivo razlago ponuja tudi Feldman (1971; po Clulow, 1990). Starši, ki so imeli pred rojstvom otroka bolj »diferenciran« zakon, kar pomeni, da so imeli poleg zakona tudi stvarni izven njega in so dopuščali različenost, so lažje sprejeli otroka kot tisti starši, katerih zakon je temeljil na visoki vzajemnosti in skoraj odvisnosti (bolj toge meje). Pri teh je prihod otroka pomenil dosti večje prilagajanje in večje odpore.

Cowans (1985) o zadovoljstvu v zakonu po rojstvu otrok pravi, da zadovoljstvo pride na najnižjo točko približno 18 mesecev po rojstvu otroka, s tem, da pri ženskah pade že takoj po rojstvu, pri moških pa začne vidno upadati po 6 mesecu otrokove starosti. Ključno vprašanje

je torej, kje najti dodatno energijo za zadovoljstvo v zakonu, ki se je zmanjšalo zaradi prihoda otroka (Feldman, 1971, po Clulow, 1991). Knox in Wilson (1978) poročata o tem, da za matere rojstvo drugega otroka pomeni dodaten napor, predvsem na področju skrbi za otroka, vendar pa to po mnenju mater, ki so bile vključene v raziskavo, ne vpliva na njihovo zadovoljstvo v zakonu. Po nekaterih podatkih naj bi se njihovi zakoni po rojstvu drugega otroka izboljšali. Richmondova (2005) v svoji raziskavi ovrže to stališče z ugotovitvijo, da so tisti, ki drugič postanejo starši, manj zadovoljni z udeležbo v skupnih aktivnostih in medsebojno komunikacijo v primerjavi s starši, ki so to postali prvič.

Poročali so tudi o nižji ravni medsebojnega ujemanja glede na starše enega otroka. Vendar pa zmanjšanje zadovoljstva v zakonu zaradi prihoda novih otrok ne pomeni tudi samodejne prekinitve zakona. Devinova (1996) ugotavlja, da se kljub povečanju stresa v odnosu zaradi prihoda novih otrok ni potrdilo, da bi se povečalo tudi število ločitev.

Tudi Stern (1998) navaja, da je obdobje, ki sledi rojstvu otroka, zelo pomembno za zadovoljstvo v zakonu. Način, kako se moški vključi kot oče svojemu otroku in kot mož svoji ženi, je vzporeden s tem, kako bo njegovo žena videla njega kot moža in kot partnerja v prihodnjih letih. Če se zakonca uspeta dogovoriti za solidarno porazdelitev odgovornosti, uživata v skupnem delu, usmerjanju otroka in istočasnem poglobljanju njunega odnosa. Če mati ve, da lahko računa na moža v delitvi odgovornosti, ko bo spet v službi, lahko lažje prenese pritisk v prvih mesecih po otrokovem rojstvu. Mnogo žena zato čuti globoko hvaležnost in prijateljstvo do moža, kar še utrdi njun zakon (Stern, 1998).

Novorojeni otrok uči starše upravljanja sprememb.

Ob približni otrokovi starosti 18 mesecev zadovoljstvo v zakonu pade na najnižjo točko.

TABELA 1: Prikaz korelacije med rezultatom na lestvici DAS in številom otrok

		rezultat - DAS	obdobje brez otrok	obdobje z enim otrokom	obdobje z dvema otrokoma	obdobje s tremi otroki	najbolj pozitivno obdobje	najtežje ob- dobje
rezultat - DAS	Pearson Correlation	1,000	,123	,417*	,315	,194	-,249	-,084
	Sig. (2-tailed)	,	,435	,018	,177	,546	,291	,690
	N	34	34	32	26	12	20	25
obdobje brez otrok	Pearson Correlation	,138	1,000	,319	,067	,151	-,467*	,157
	Sig. (2-tailed)	,435	,	,075	,745	,639	,038	,453
	N	34	34	32	26	12	20	25
obdobje z enim otrokom	Pearson Correlation	,417*	,319	1,000	,367	,278	-,267	,224
	Sig. (2-tailed)	,018	,075	,	,065	,382	,255	,281
	N	32	32	32	26	12	20	25
obdobje z dvema otrokoma	Pearson Correlation	,315	,067	,367	1,000	,598*	,402	-,216
	Sig. (2-tailed)	,117	,745	,065	,	,040	,110	,321
	N	26	26	26	26	12	17	23
obdobje s tremi otroki	Pearson Correlation	,194	,151	,278	,598*	1,000	,416	-,553
	Sig. (2-tailed)	,546	,639	,382	,040	,	,266	,062
	N	12	12	12	12	12	9	12
najbolj pozitivno obdobje	Pearson Correlation	-,249	-,467*	-,267	,402	,416	1,000	-,246
	Sig. (2-tailed)	,291	,038	,255	,110	,266	,	,311
	N	20	20	20	17	9	20	19
najtežje obdobje	Pearson Correlation	-,084	,157	,224	-,216	-,553	-,246	1,000
	Sig. (2-tailed)	,690	,453	,281	,321	,062	,311	,
	N	25	25	25	23	12	19	25

*-.Correlation is significant at the 0,05 level (2-tailed)

DOBLJENI REZULTATI

Ugotovljena je bila zmerna korelacija $r = 0,436$, $p = 0,01$ med DAS in številom otrok. Iz korelacijske matrike so razvidne še tri korelacije, ki so statistično pomembne:

- zmerna pozitivna korelacija $r = 0,417$, $p = 0,018$ med rezultatom na vprašalniku DAS ter zadovoljstvom v zakonu v obdobju z enim otrokom,
- zmerna negativna korelacija $r = -0,467$, $p = 0,038$ med zadovoljstvom v obdobju

brez otrok in najpozitivnejšim obdobjem v času zakona po oceni zakoncev,

- velika pozitivna korelacija $r = 0,598$, $p = 0,04$ med zadovoljstvom v obdobju z dvema ali s tremi otroki.

Iz korelacijske matrike nas zanimajo predvsem naslednje statistično pomembne korelacije:

- zmerna pozitivna korelacija $r = 0,347$, $p = 0,045$ med rezultatom na podpodročju dia-

TABELA 2: Korelacijska matrika med vprašalnikom DAS in zadovoljstvom v zakonu v različnih življenjskih obdobjih

		CORRELATIONS				
		DAS-DKO NSENZ	DAS-DKOH EZIJA	DAS-DZADO VOLSTVO	DAS-IZRČU STEV	število otrok
DAS-DKONSENZ	Pearson Correlation	1,000	,517**	,443**	,377*	,347*
	Sig. (2-tailed)	,	,002	,009	,028	,045
	N	34	34	34	34	34
DAS-DKOHEZIJA	Pearson Correlation	,517**	1,000	,376*	,612**	,372**
	Sig. (2-tailed)	,002	,	,028	,000	,030
	N	34	34	34	34	34
DAS-DZADOVOLSTVO	Pearson Correlation	,443**	,376*	1,000	,374*	,270
	Sig. (2-tailed)	,009	,028	,	,029	,123
	N	34	34	34	34	34
DAS-IZRČUSTEV	Pearson Correlation	,377*	,612**	,374*	1,000	,342*
	Sig. (2-tailed)	0,28	,000	,029	,	,047
	N	34	34	34	34	34
število otrok	Pearson Correlation	,347*	,372*	,270	,342*	1,000
	Sig. (2-tailed)	,045	,030	,123	,047	,
	N	34	34	34	34	34

**-Correlation is significant at the 0,01 level (2-tailed), *-Correlation is significant at the 0,05 level (2-tailed).

TABELA 3: Korelacijska matrika med posameznimi podpodročji na lestvici DAS in številom otrok

		rezultat - DAS	število otrok
rezultat - DAS	Pearsonov korelacijski koeficient	1,000	,436 (*)
	N	34	34
število otrok	Pearsonov korelacijski koeficient	,436 (*)	1,000
	N	34	34

* Korelacija je pomembna na nivoju 0,05 (2-tailed).

- dični konsenz in številom otrok,
- zrna pozitivna korelacija $r = 0,372$, $p = 0,030$ med rezultatom na podpodročju diadična kohezija in številom otrok,
- zrna pozitivna korelacija $r = 0,342$, $p = 0,047$ med rezultatom na podpodročju diadični konsenz in številom otrok.

UGOTOVITVE IN NADALJNA RAZMIŠLJANJA

Rezultati so pokazali zmerno pozitivno povezanost med številom otrok in kvaliteto oziroma ujemanjem v zakonu. Povezanost med tema dvema spremenljivkama je bila najizrazitejša na področju doseganja konsenza in pri diadični kohezivnosti ter izražanju čustev

med partnerjema. Kompan-Erzar (2003) govori o ranljivosti med zakoncema, ki si jo delita, in to je tisti navidezni čustveni prostor, ki ga lahko dasta novemu otroku. Preko

otroka in njegovih potreb ter čustvenih razpoloženj se morata še enkrat soočiti s temi potrebami v sebi in jih na ustrezno predelan način posredovati otroku. Knox in Wilson (1978) v svoji raziskavi poročata o materah, ki so opisale prihod drugega otroka kot tistega, ki sicer prinese dodatne probleme in zadolžitve, vendar pa poveča tudi veselje.

Seveda je treba pri vseh rezultatih upoštevati omejitve, ki izhajajo iz samega vzorca. To so tako izbira preizkušancev (selekcionirana

skupina) kot tudi relativno majhno število letih. Primerjava izbrane skupine preizkušancev z drugo, neodvisnejšo skupino parov bi dala bolj nedvoumne odgovore na to, kolikšen je bil v obstoječi raziskavi vpliv skupine.

Kljub temu pa o podobnih rezultatih piše več neodvisnih raziskovalcev (Clulow, 1991), poročajo pa predvsem o tem, da je mera zadovoljstva v zakonu spremenljiva zadeva, ki je najnižja ravno v obdobju po rojstvu in v otroških najzgodnejših letih. Vendar otrok ni ne vzrok ne rešitev zakonskih težav, čeprav se mu da pripisati marsikaj, če starša teh stvari nista uspela predelati v sebi in drug ob drugem v medosebnem odnosu.

Iz korelacijske matrike v tabeli 2 je razvidno, da je povezava največja med rezultatom na lestvici DAS in stopnjo zadovoljstva v obdobju z enim otrokom. Preizkušanci, ki so dosegli višji rezultat na lestvici medsebojnega ujemanja (DAS), so bili tudi zadovoljnejši v obdobju z enim otrokom. Iz vprašalnika ne dobimo zadostnih informacij o tem, zakaj so se pari odločili za večje število otrok, kar bi potrdilo hipotezo, da odločanje za novega otroka izhaja tudi iz ujemanja med zakoncema. Podobno poročajo tudi nekateri avtorji (Lerner in Spanier, 1978), ko omenjajo visoke korelacije med imeti otroke in stopnjo zadovoljstva v zakonu. Vendar pa visoke stopnje povezanosti med ujemanjem v zakonu ter odločanjem za starševstvo, kot je bilo nakazano, ne gre iskati v njuni neposredni povezavi.

Razvidno je tudi, da korelacija med mero ujemanja v zakonu in obdobjem, v katerem sta bila najzadovoljnejša v zakonu, upada z večanjem števila otrok, kar potrjujejo tudi druge raziskave (Knox in Wilson, 1978), ki govorijo o tem, da lahko zadovoljstvo po prvem ali drugem otroku upade. Vzroke za tak pojav lahko iščemo v sklepanju, da rojstvo otroka pomeni povečano ujemanje med zakoncema, možna pa je tudi razlaga, da med pari obstajajo razlike v obdobju prehoda v starševstvo, kjer nekateri ta prehod izpeljejo na način, da še ved-

Drugi otrok prinese več dela, pa tudi več zadovoljstva.

Kot primer tega, kako lahko prihod otroka pomeni zapolnitev čustvenih lukenj, ki so nastale med zakoncema, prilagam še preps terapevtskega srečanja, ki je prišel na terapijo zaradi težav, ki so se pojavile med njima ob otrokovam rojstvu:

T: Gospa, saj bomo takoj šli tja. A mi lahko tukaj razložite, kaj vse se je pri vas spremenilo, ko je prišel otrok.

Ž: Ja, vse.

T: Vidva sta bila prej nekako srečen par, če tako rečemo to.

Ž: Jaz sem mislila, da sva, ampak očitno nisva to.

T: Potem je pa otrok prišel. Kaj se je spremenilo v vašem življenju?

Ž: Ja, jaz sem dobila en paket v roke ... a ne. Potem sem zgubila in partnerja, dobila sem pa otroka, pa tudi če sem si ga želela. To je breme, a veste, otrok ni kar tako larifari. En kup stvari in skrbi je zadaj, tudi če ga imam rada. Ampak to vem samo jaz.

T: Tako sami ste naenkrat ostali z vsem?

Ž: Ja.

T: Pa še ta paket ste dobili. Ki ga imata sicer rada, kot slišim, ampak kaj je ta otrok spremenil v vašem življenju? Poleg tega, da ste partnerja izgubila, kot ste rekla.

Ž: Ja, to je spremenil.

T: To je spremenil.

Ž: Ja, da njega ni več, samo še za nedeljski izlet, a veste, tisto lahko grem pa tudi k mami na kosilo, mi vsaj kuhat ni treba.

T: In to je ta ...???

T: Ko vi to poslušate, kaj čutite?

M: Ja, jaz sem jezen, ko poslušam, kaj govori. Ker ne vem, kaj se je spremenilo, res, z otrokom. Jaz mislim, težave so se spremenile takrat, ko je morala ostati na porodniški pa je morala biti doma. In ko sem jaz pač moral hoditi v službo in potem, ko je prišel otrok, jaz sem čutil, kajneda, da ji je težko biti doma. Da je nekje bolj vezana na otroka in da jaz pač lahko grem v svet oziroma v službo in da ona mora biti pa doma. Jaz sem tam začutil, da se je začelo komplicirati.

T: Ja.

Ž: To sploh ni res, veste.

T: Ok, samo če se lahko nekaj dogovorimo tukaj. Poglejte, gospa, vi tako doživljate in imate vso pravico za tole doživljanje, pa ne samo pravico, to je tak čuden izraz, ampak v glavnem, vi v tem svetu ste postali popolnoma sami, a ne, in vam je grozno tam, ne.

T: To ne pomeni, da ste jo vi osamili. Ker verjetno tudi vi doživljate isto, da ste pa izgubili ženo.

M: Ja.

starševstvo (številom otrok) in ujemanjem oziroma kakovostjo zakona, sam instrument pa zaradi omejitev ne ponuja vpogleda v to, kaj je vsebina odločanja za novega otroka. Ali otrok kot izziv strukturi zakona prinese novo razsežnost, ki lahko par obogati na nov, drugačen način, ali pa je to, kot pravi Kompan-Erzar (2003), le zapolnitev vakuuma, ki je nastal med njima. Z vsakim prihodom novega otroka ali z izzivi, ki jih prinese obdobje v otrokovem odrasčanju, sta starša (partnerja) postavljena pred nov zaplet, ki nastane v vsakem od njiju, in ga morata najprej razrešiti pri sebi in ob partnerju. Ali kot pravi Firestone (1990): »Odrasli, ki sovražijo sami sebe, otrokom ne morejo nuditi prave ljubezni in nežnosti, saj ne morejo empatično začutiti otrokovih pravih potreb niti ne morejo otrokom nuditi moči in opore, ki bi jo ti potrebovali.«

LITERATURA IN VIRI

- Belsky, J. Early Human Experience: A Family Perspective. (1981). *Developmental Psychology*, 17, št. 1, str. 3–23.
- Clulow, C. (1991). Partners Becoming Parents: A Question of Difference. *Infant Mental Health Journal*, 12, št. 3, str. 256–266.
- Carey, M. P., Spector, I. P., Lantinga, L. J., Krauss, D. J. (1993). Reliability of Dyadic Adjustment Scale. *Psychological Assessment*, 5, št. 2, str. 238–240.
- Crohan, S. E. (1996). Marital quality and conflict across the transition to parenthood in African American and White couples. *Journal of Marriage and the Family*, 58, št. 4, str. 933–955.
- Devine, D., Forehand, R. (1996). Cascading Toward Divorce: The Roles of Marital and Child Factors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, št. 2, str. 424–427.
- Firestone, R. W. (1990). *Compassionate child-Rearing*. New York: Platinum Press.
- Goldberg, W. A. in Easterbrooks, M. A. (1984). The Role of Marital Quality in Toddler Development. *Developmental Psychology*, 20, str. 504–514.
- Gostečnik, C. (1998). Srečal sem svojo družino. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski institut.
- Kompan-Erzar, L. K. (2003). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski institut.
- Knox, D., Wilson, K. (1978). The Differences Between Having One and Two Children. The family coordinator, str. 23–25.

- Lerner, R. M., in Spanier, G. B. (1978). *Child influences on marital and family interaction*. London in New York: Academic Press.
- McGoldrick, M. (1995). *You can go home again*. New York: Norton.
- Morman, M. T., in Floyd, K. (2002). A Changing Culture of Fatherhood: Effects on Affectionate Communication, Closeness, and Satisfaction in Men's Relationships with their Fathers and their Sons. *Western Journal of Communication*, 66, št. 4, str. 395–411.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., in Hattie, J. A. (2004). The Relationship Between Marital Characteristic, Marital Interaction Processes, and Marital Satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82, str. 58–68.
- Salmela-Aro, K., Nurmi, J., Sisto, T., in Halmesmaki, E. (2000). Women's and Men's Personal Goals During the Transition to Parenthood. *Journal of Family Psychology*, 14, št. 2, str. 171–186.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads. *Journal of marriage and the family*, 38, str. 15–28.
- Stern, D. N. (1998). *The Birth of a Mother: How the Motherhood Experience Changes You Forever*. New York: Basic Books.
- Tobin, P. O. Z. (1998). *Motherhood Optional: A Psychological Journey*. Northvale, New Jersey, London: Jason Aronson Inc.
- Ule, M., in Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Wallace, P. M., in Gotlib, I. H. (1990). Marital adjustment during the transition to parenthood: Stability and predictors of change. *Journal of Marriage and the family*, 52, št. 1, str. 21–29.
- Winnicott, D. W. (1987). *Babies and their Mothers*. New York: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.